

...eta gure heriotzeko orduan

(Kristau Trajedia)

LEIT MOTIV: Eta zeruko su urdinetan, Namanen gorputz hilaren gainetik, arrano oso haundi batek zuen hegaz egiten. Bazirudien esaten ziola: "Naman! Nire izenean eztuzu dantzatu. Baina beste askok dantzatuko du!"

Keita Fodeba: *Afrikako egunsenti batean.*

JOKOLARIAK: Aita Clemens. (Munduan Martin Lugaressaresti.)
Aita Seraphicus. (Munduan Serafin Matias.)
Aita Angelicus. (Munduan Aingeru Ortiz de Zarate.)
Aita Benedictus. (Munduan Luis Sanz Heredia.)
Aita Albinus. (Munduan Winifredo Oduma.)
Bostak Anaia Kristarren Konpainiakoak.
Eta

Ntxutxuma Bakale, Ndongomanguilako Libertatearen Aldeko Soldadotzan kapitaina.

LEKUA: Sala zabal bat. Ndongomanguilako misio-etxean gaude. Eguerdiko argi dirdirante bat ematen dio zeruak sakristia haretako paret zurieri. Ezkerrean, elizara atea. Atzekaldean ate haundi bat, negroen hirira daramana. Eskuman kolejiora atea. Sala hori usu askotakoa da. Meza eman behar denean, bertan janzten da sazerdotea. Negro haurrak bertatik sartzen dira kolejiora. Eta fraileak, beren opor orduetan, bertan egiten dira entretenitu.

DENBORA: Ihaz.

ESKEINTZA: Karlos Santamaria jaunari.

AURRENEKO EGINTZA

ANGELICUS.—Egunaren beroa!

CLEMENS.—Bost urte daramazkitzu Afrikan, eta oraindik etzara ohitu?

ANGELICUS.—Eta nola ohituko naiz!

SERAPHICUS.—Bai, guretzat hemengo beroa oso gauza nekagarria izan da beti. Gure mendietako epeltasunarekin ohiturik, badirudi infernuetako erraietan gaudela, nekez.

ALBINUS.—Zuek, blankoak, gizon aldrebesak zarate. Borondatean etorri zarate honera, gure lurrera, ezen ez derrigorrean, inork ezpaitzaitue eragin. Eta gero, egun guztian kezaka eta intziariaka, hemen ezin ditekeela bizi, hemengo urak pikea dirudiela, ilargiak ere eguzkiaren itxura duela, hain beroa baita gaua, eta horrelako beste mila astakeria. Zuen ezpainetatik hainbeste kirtenkeria entzunik, asperturik eta gogaiturik aurkituko da Jesukristo gure Jauna. Bere Aitaren eskumaldean jarririk.

CLEMENS.—Nire Atxondoko bazterrean, Anbototik arratseko aizea datorrean, krabelinek usain gozoagoa dute.

ANGELICUS.—Bai, Euskalerrria! Zure altzoan gaudenean, etzaitugu maitatzen, eta munduko bazterretatik sakabanaturik, berriz, zureganako amodioak bihotzean ukitzen gaitu.

CLEMENS.—Abadioko erromerietan neska dotoreak daude. Gero Urkiolan senargaia eskatzen diote Aita San Antoniori. Kantabriako partean lore apainak daude. Lore apal eta trankil hoietatik gure haritzaren enborra sortzeak gezurra dirudi.

ANGELICUS.—Arraza zaharra gara, eta arbola zaharrarekin zer gertatzen den badakigu; loreak kolorgetu egiten dira, eta zainak berriz gogortu.

BENEDICTUS.—Bai, zuek, euskaldunak, jente galanta gero! Eskozeseri eta judueri lezioak eta eskolak ematen dizkiezue diru kontuetan. Juduek munduko alderdietan egin zituzten negozioak. Baina zuen lurretara allega orduan, atetan geratu ziren, Balmazedan, Biturian, Lizarran, Tuteran eta Baionan. Kontuak atera zituzten, eta "Hemen zer eginik eztago. Goazen beste alderdi batera!" esanik, zuen haranetan eta mendietan etziren ausartu.

CLEMENS.—Andaluz honi, zer egingen diogu?

ANGELICUS.—Belarriak ebakiko dizkiogu?

SERAPHICUS.—Edo buruko ile guztiak moztuko dizkiogu?

CLEMENS.—Hobe begiak aterarik, barreneko hutsunera tua botatzen badiogu.

SERAPHICUS.—Holako espanturik etzazu gure begietara presenta. Edukazu karitatea. Barrenean ez ezer bota.

CLEMENS.—Andaluz motza!

SERAPHICUS.—Nun dago lotsa?

ANGELICUS.—Hau bekorotza!

SERAPHICUS.—Gure herriaren etsai hamorratu hau berriz ere bataiatu behar dugu. Kordobika eritziko diogu.

CLEMENS.—Luis deitzen delako?

ANGELICUS.—Eta Barakardon edo Gardakanon bizi diren zalameano edo korianoen antzera?

SERAPHICUS.—Ez inolare! Kordoban jaió zelako! (*Iru euskaldunek barreak egiten dituzte.*)

BENEDICTUS.—Zuek, bai, arraza bortitza zera! Arraza zaharrak ahulak eta flakoak dira. Mairuaren eta juduaren azterrenik ezta zuen odoletan.

SERAPHICUS.—Zuen Andaluzian, berriz, nor ama baten semea da.

BENEDICTUS.—Eta zuen artean, berriz, nor zazpi aitaren semea.

SERAPHICUS.—Ibero, kelta, fenizio, kartagar, erromano, mandalo, goto, mairu... koktel ederra...

ALBINUS.—Harekin ezingo duzue hiruon artean, Zuek baino habila-goia da.

BENEDICTUS.—Zuzen zaude, Albinus bihotzekoa. Hegoaldeko eguzki beroak argitasuna eman dio nire buruari, zorrozatasuna nire mihinari.

SERAPHICUS.—Hemen dago Seneka.

BENEDICTUS.—Nire herrikidea zen.

SERAPHICUS.—Baina ez zure gogokidea. Zure gogaidea.

BENEDICTUS.—Ez, etzen kristaua izan.

ANGELICUS.—Andaluzian mairuak izan zarate beti...

BENEDICTUS.—Hori da! Senekak Mekara egin zuen erromeria, eta ez jentil denborako Erromara...

SERAPHICUS.—Baina eztidazu ukatuko, Europako herri guztien artean zuek zaratela azkenik kristandu zinatenak.

BENEDICTUS.—Barkatuko didazu, nire Seraphicus bihotzekoa, baina mairuak Andaluziatik izan ziren despatxatuak. Gaurko andaluziarrak ezkara orduko mairuen ilobak. Gu gara Gaztelako bekokia, Espainiako abanterria.

CLEMENS.—Bai, Europako ipurdia.

BENEDICTUS.—Eta zuek? Donajakuera erromesen lekukotasuna ontzat hartzen badugu, zuek, Kantabriako euskaldunak eta Pirinioetako nafarrak eta Akitani aldeko baskoak, zuek, kantabresak, etzarate leku onean geratzen. Jente basatia, lapurra. Zuen probintzia bati hortik datorkio izena, Lapurdi.

CLEMENS.—Hemen dago euskal gaietan entenitua!

BENEDICTUS.—Bai, eskolatua izan naiz horretan ere, euskaldun askorekin tokatu baitzait luzaro bizi izatea. Zuek ere, latinetik hartu

dituzue hitzak, ehundaka eta milaka. Erromako jentiltasunetik harturikakoak, mailegu zaharrak dira, bakea, legea eta abar. Baina kristau hitzak oso berriak dira, eliz latinetik harturikakoak. Argiro ikusten da, beraz, oso berant kristandu zinatela. Nunbait irakurria dut, Aita San Inazio Loiolakoak Manresako haizpean penitentzia egiten zuen bitartean, jentilak zeudela oraindik Oinati aldean. Nire lagun euskaldun batek, erdal literaturan oso sonatua bera, zuek ezagutuko zenukete munduko zer eginetan jakin nahia bazenukate, Gipuzkoan jaiorikako jentil berri harek esaten zidan niri, euskaldunak izan zinatela Europan kristandu zen herririk azkena, eta hain buru gogorak zaratenez geroztik, deskristanduko den herririk azkena ere izanen zaratela. Gure Elizako azken Aita Santuak jarlekua izanen duela Aita San Inazioren denboran jentil zen herrialde haretan, orain harriz eta zimentu harmatuz altzatu duzen Vaticano berri horretan, Arantzatzu ezin horretan. Ni kristarra naizen aldetik, eztiot jentil haren esanari amorerik ematen, baina gure Goiko Jaun eternoaren pentsamentu izugarririk Europa deskristantzeko asmo ezin hori pasatuko balitz, arrazoa ematen diot, hain buru gogorak eta gordezaleak baitzarate...

ALBINUS.—Ona izan da hori! Hea nork bilatzen dion arraposturen bat!

BENEDICTUS.—Zuk, Albinus nire maiteak, kasta triste hau nolakoa den eztakizu. Proba gertuak ikusi gabe, etzenden igarriko. Jente tranposoagorik... Mila joko diferente asmatu dituzte, harria jasotzeko, gizonak, idiak edo astoak harria bultzatzeko edo tiratzeko, korrikan egiteko, pilotan, haizkoran, segan, traineretan, bateletan... eta beste mila eta bostehun gehiago, gogoan guztiak batera ezin eduki diraketenak. Bertsoan hari direnean ere, tranpa egiten dute. Bestela esan dezala, hilobitik jaikirik, Joxe Manuel Lujanbiok. Eta joko guzti hoek, apostu egitearren. Ondarrun behin, gerraurrean, etxeak irabazi zizkieten oriotarrek. Elorriotarrek eskuz-eskuko azken finalean, Dohatsuaren erlikiak egin zituzten Azkarateren alde. Zorionez, irabazi egin zuen Azkaratek, eta Bilboko apezpikua etzen enteratu. Zer deritzazu horri, Albinus, gezurra dirudi, ezta?

ALBINUS.—Bai, gezurra dirudi.

BENEDICTUS.—Eta gezurra da. Baina, se non è vero, è bene trovato, egia ezpaldinbada, egiazat ematen dugu, eta kito. Hala diote italiarrek italianoz.

ALBINUS.—Ziri ona sartu diezu.

BENEDICTUS.—Eta oraindik hobeagoa sartuko diet.

CLEMENS.—Bai?

ANGELICUS.—Etzaitetz zure zentzutik atera.

SERAPHICUS.—Astoek arrantza egiten dute.

BENEDICTUS.—Euskaldunek, berriz, irrintzi egiten duzue. Zuek, euskaldunek, Darwini kontra egiteagatik, eztuzue zimioaren jatorria; zamariaren jatorria duzue.

ANGELICUS.—Adizu, Clemens, gure Benedictusek dioena broma huts bat besterik eztela jakinen ezpagendu, balegoke hasarrazteko nai-koa arrazoi eta sobera kausa.

ALBINUS.—Aizea eskatzen duenari, ekaitza datorkio.

BENEDICTUS.—Txantzetan esan dut oro, zuen txantzeri jarraikitzeagatik. Kordobika deitu didazue, eta broma merke hori kario pagatu behar zenduten.

ALBINUS.—Behar eztuena esaten duenak, nahi eztuena entzuten du.

CLEMENS.—Begira gure negrotxuari, Gaztelako errefrau guztiak nola ematen dituen euskeraz.

BENEDICTUS.—Utz zaiozue orain gure Albinusi bakean, eta zuen frakasoan nork paga etzazue bila.

ALBINUS.—Gure opporraldietan portuko langileak dirudigu. Orain inork entzunen baligu, ezluke gugandik iritzi onik eramanen. Jainkoaren ministrotzako izaera seriosoari eztiogu orain fabore haundirik egiten.

CLEMENS.—Gu ere gizonak gara, eta gure artean gizonen moduan portatu behar dugu, alegere eta arrai. Trapakoen eta kamandulakoen portaera, oso tristea, tristeegia iruditzen zait kristau batentzat. "Hil behar dugu, anaia", orduoro esateak, eztirudi egoki. Hori bada-kigu guk, eta ongi portatzeko horretaz oroitzeak eztirudi mercizimentu haundia. Hain tristerik biziko bagina, ezkenituzke Anaia Kristarrok hainbeste jentil kristanduko.

ALBINUS.—Hemen, Afrikan, eztugu oraindik obra haundirik egin.

ANGELICUS.—Hainbeste negro dago munduan...

ALBINUS.—Ez, uzta haundia dela, eta segalariak gutti garela, etzaidazu orain esan. Jesukristoren hitzak dira, baina hainbeste bider bezala, kristauek atzipatuak.

ANGELICUS.—Zer esan nahi duzu horrekin? Misiolariak Afrikara ezkatortzala fede onean?

ALBINUS.—Begira, nire anaia, zu etzara negroa, eta etzenduke konpre-nituko. Luzaro egon zara lurralde bero honetan, baina oraindik gutzaz gutti dakizula apostu eginen nuke.

ANGELICUS.—Zergatik?

ALBINUS.—Argiro dago. Negroa ezagutu nahi baduzu, haren lekuan paratu behar zara. Jar zaitezi nire lekuan, bada.

ANGELICUS.—Bai? Eta nola?

ALBINUS.—Zuk hemen denbora luzea daramazu. Zuen Euskalerriko Monasterio Nagusian, gauza asko ikasi zenituen karitatearen gainean, Jainkoaren aurrean eztagoela gizon arteko desberdintasunik,

- harek eztakusala larruko kolorerik, eta gainerako kristaukeriak, gainerako deboteriak.
- ANGELICUS.—Ederki, Albinus, interesantea da benetan orain esaten diguzuna.
- ALBINUS.—Pentsa zazu, momentu batez, arraza triste honetan. Zuen-tzat, blankoentzat, negroak gara, eta nola oilo guztiak diren berdin, hala negro guztiak ere berdin gara. Senegales batek behar duena, angolar batentzat ere ona da. Eta bide horretatik ezkoazi inora. Jesukristok esan zuen: “Munduko herri guztiak ebanjelia itza-zue”. Eta herri bat nolakoa den ere jakin gabe, nola duzu eban-jeliatuko?
- BENEDICTUS.—Bere arrazoi pizka ere badaduka gure Albinusek, He-mengo negroen hizkuntza ikasten, ezkara gu tautik ere arduratu.
- ALBINUS.—Bai. Hemen mundu guztiak frantsesez dakiela entzun di-zuet beti. Eta eztakienak ikas dezala, hobe baita, eta errazago, negro guztiek Europako hizkuntza bat ikasi, ezen ez hiruzpalau européanok Afrikako hizkuntza guztiak.
- CLEMENS.—Eta argudio horretan arrazoi pizka bat dagoela eztidazu ukatuko.
- ALBINUS.—Bai, europeooentzat. Baina guretzat, desarrazoirik haun-diena da.
- CLEMENS.—Eta zergatik?
- ALBINUS.—Hola eginen baikinake europeatu. Eta eztut uste zerura igotzeko gauza premiazkoa denik hori.
- CLEMENS.—Baina kalterik eztio egiten.
- ANGELICUS.—Eta gure kultura, gure teknika, gure gizazaletasuna lor-tzen baduzue, zerbait irabazi duzue trukean.
- ALBINUS.—Baina guretzat, zer izan da zuen kultura? Goseak hiltzeko bide arinago bat. Zuen teknika? Zuen teknikarekin eta zuen giza-zaletasunaren izenean hil gaituzue. Ez, negroarentzat europeano kulturak eztu balio.
- ANGELICUS.—Baina Europako moduan lasaiagoa da bizimoldea.
- ALBINUS.—Gu gara Hirugarren Mundua. Mundu diferente bat, Euro-pako pentsaerarekin inork konprenituko eztuena.
- SERAPHICUS.—Nik eztizut konprenitzen.
- ALBINUS.—Histori apur bat egin dezagun. Ifarreko Ameriketean, hango estadistikek dioten arauera, berrogei miloi negro daude. Negro hoek orain europeanoak dira, haien lur amarekin edozein lokarri apurturik dadukate. Bihurrerarik eztago. Hango klansman askok Liberia berri bat fundatu nahi lukete Afrikan, baina lehengo saioa-rekin naikoa da. Ezlirake aklimatatuko. Gainera, zergatik eztoazi Amerikako blanko guztiak Europara, bertan Esklabia bat fun-datzea?

SERAPHICUS.—Eta horrekin zer esan nahi diguzu?

ALBINUS.—Ameriketako negro guztiak esklaboen ilobak direla, Afrikara etorri ziren europeanoak, Ameriketako lur aurkitu berrietan eskuak behar zirela nekazaritzarako. Eta negroz bete ziren itsasontziak. Munduan inoiz izan den tratularitzarik zakarrena izan zen orduan, Kolonbiako kafetegietan negroak behar ziren. Brazileko diamantegietan negroak behar ziren, Luisianako algodoitegietan negroak behar ziren. Esklabo herria. Negro herria. Hori izan da guretzat Europako kultura. Odola, izerdia eta negarra. Zihorra eta heriotza. Europak ezti sekula Afrikari zor hori pagatuko.

BENEDICTUS.—Berlineko rabino bati galdatu zioten behin, hea judu herriak inoiz barkatuko liokeen Alemaniari Dachauko eta Auschwitzeko bidegabea, eta erantzun zuen hori etzela gauza, gauza zela inoiz Alemaniak bere buruari barkatuko liokeen. Antzeko zer bait esan liteke honen gainean ere.

ALBINUS.—Lehen negroak kendu zizkieten Afrikari. Eta gero Afrika kendu zieten negroeri. Europako gorte batean bildu ziren hango gobernariak, eta jeografo on bati deiturik, akort geratu ziren: Zuretzat, Frantzia, hibai honetatik haretaragino: zuretzat, Inglaterra, gainerakoa. Zuk, Amerika, badadukazu naikoa negro zure altzoan, eta hea nola problema hori konpontzen duzun. Alemaniak eta Austriak gerra galdu dute, eta parterik ezta dukate. Errusiak naikoa buru hauste daduka komunixtekin eta tartaroekin. Ene! Sikeran ere, ezkara ahaztu. Hor daude Beljika, Italia, Portugal eta Espainia. Zatitxu bana emanen diegu, eztezan jenteak esan, ongi konpontzen eztakigula. Ederki! Ezta?

BENEDICTUS.—Baina Albinus nire erraietakoa! Hain ederki mintzatzan, nun ikasi duzu? Marxixta bat dirudizu.

ALBINUS.—Har dezagun orain etsenplo bat. Kongo hibaieko harana, Beljikako kolonia bat izanen da. Eta kontuz! Hango jenteak ongi konformatuko dira, bestela guztiak afusilatua izanen dira. Gero bizirik inor geratzen bada, eta frantzesez ikasten baldin badu, harekin kristau on bat egingen dugu.

BENEDICTUS.—Ederki esana!

ALBINUS.—Baina urteak joan eta urteak etorri, txarki jarri zitzaizkien europeanoeri. Hitleren zorakeria suntsitu zutenean, bortitzki eta gogorrik mintzatu behar ukan zuten demokraziaren eta libertatearen gainean. Gainera, gortinaren ostean, Pepetxu Bibote Haundi zegoen mailuarekin eta igitaiarekin: “Nun dago, bada, demokrazia, Urrezko kostaldean edo gure Uzbekistan superdemokrazituan?” Arrazoia eman zion Kanterburiko dekanorri, eta orduan pentsatu zuten beren artean: “Gure arregloa egingen dugu. Trebeak gara horretan. Eta negroen bat gure gустukoa ateratzen ezpaldin-

- bada, bere saltsatan egosiko dugu." Eta anaiak, esan zaidazue, hibai batekin nola litekeen nazio bat egin. Berdin arbola edo arroka batekin eginen bagendu!
- BENEDICTUS.**—Eztakizu gauza bat, Albinus? Gauza arriskugarriak esaten dituzula? Anai artean gaude, baina...
- ALBINUS.**—Zuek beti zabiltzate txantzetan. Humore handia dadukazue. Baina hau ezta txantzetakoa. Afrika gaur egunean dupina handi bat da, irakin bizian dagoena. Lurrinaren indarra naikoa bortitz denean, lehertu egingen da. Eta orduan, negro basatien kuraje hasarratu guztia, blankoen kontra oldartuko da. Haientzat kristaua eta blankoa bat da.
- CLEMENS.**—Baina zuk eztuzu hori uste.
- ALBINUS.**—Ni kristaua eta negroa naiz. Ni zuen ondoan egonen naiz beti. Zuen artean, Baina nik uste dudanak, eztio hemen inporta. Inporta du zer usteko duen, bihar edo etzi, edo gaur bertan, ate alase horretan agertuko den negroak.
- CLEMENS.**—Eta beste gauza batez mintzatzeagatik, Aita Sanctus gure Nagusi maitaorra, ezta oraindik hiritik bihurtu. Franko berandutu da.
- ANGELICUS.**—Esan zigun, Tardatzen bazuen ere, trankil egoteko. Zer egin asko zedukan hirian.
- BENEDICTUS.**—Baina halaz ere, gure artean ez edukitzeak bildurtu egiten nau. Koloniako soldadoak erretiratu zirenetik gauza argirik eztago Ndongomanguilan.
- ALBINUS.**—Nork diosku, bada, haren gorputza eztutela Ndongomanguilako baratzetan arbola artez batetik zintzilika jarri?
- CLEMENS.**—Anaia kristarrak oso preziatuak izan gara beti Ndongomanguilan. Aita Sanctus aita bat izan da beti negro guztientzat.
- ALBINUS.**—Ongi eginaren pagua, atzekaldean palua.
- BENEDICTUS.**—Euskal ditxo bat esan dizue orain Albinusek.
- CLEMENS.**—Baina Ndongomanguilako Gobernu berriak segurantza guztiak eman dizkigu. Gizarteko ordena gordeko duela. Arriskurik eztagoela guretzat.
- ANGELICUS.**—Erljioen libertatea deklaratu zuten.
- SERAPHICUS.**—Eta eskolak behar dira, gainera.
- ALBINUS.**—Bai. Baina Gobernuaren kontra errebelatu ziren bart soldadoak.
- BENEDICTUS.**—Anaiak, eta? Zergatik, gure Nagusia etorri arte, eztugu zer egin hau alde batera uzten?
- CLEMENS.**—Nire nerbioak dantzari daude orain, gure Albinus zorionekoari eskerrak.
- ALBINUS.**—Tiroak entzun dira goizean goizik hirian.
- CLEMENS.**—Bai?

BENEDICTUS.—Ahaz zaitetze horretzaz. Hola eztugu ezer konponduko. Albinus, isiltzeko mesedea eginen didazu.

ALBINUS.—Bai.

BENEDICTUS.—Lehen zueri, nire euskaldun bihotzekoeri, apostu bat egin nahi ukan nizuen.

CLEMENS.—Zein?

BENEDICTUS.—Bazkaria kuzinatzea niri tokatzen zait egun. Albinusek, mahaia apaindu behar du, Clemensi eliza eta kolejioa garbitzea tokatzen zaio. Angelicusek ortukaria eta frutak bildu behar ditu biharko. Seraphicusek, azkenik, katixima eman behar die haurreri. Hori da gure lana, ezta?

BESTEAK.—Bai.

BENEDICTUS.—Orduan, poltsuan eginen dugu, nik hiru euskaldunen kontra. Bentzutzen nauenaren lana, nik eginen dut, eta gainera, nirea eta Albinusena. Baina nik hirurak bentzutzen baditut, hiruen artean eginen duzue bosten lana. Ados?

HIRU EUSKALDUNAK.—Bai.

ALBINUS.—Ni ez. Galdu ala irabazi, libre geratuko bainaiz.

BENEDICTUS.—Lehengo harrokeria pagatu behar dute. Zaude isilik.

ALBINUS.—Baina behin galtzen baduzu, nire lana eginen duzu.

BENEDICTUS.—Beraz, oraingo nire harrokeria pagatuko dut. (Hirueri.) Prest zaudete?

HIRURAK.—Bai.

(Mahai batera doazi. Eta poltsuan egiten dute burruka. Benedictusek hirurak bentzutuko ditu, bigarrena aurrenekoaren ostean eta hirugarrena bigarrenaren ostean. Burrukan egiten duten artean, deiadar eta garraisia eginen dute, Albinusek beti Benedictusen alde. Honek hiru euskaldunak bromatuko ditu. Besteak, ahal duten moduan difendituko dira. Eta azkenean laurak geratuko dira izerdi patsetan. Bihurtuko dira, eta ate alasean negro bat aurkituko dute, Ndongomanguilako Libertatearen Soldadotzako uniformeaz jantzirik. Sorbaldatik zintzilika, mitraileta ekarriko du.)

ALBINUS.—Ntxutxuma!

CLEMENS.—Gure Ntxutxuma Bakale maitatua berriz ere gurekin dago. Benedikatua izan dadila honera ekarri zaituen izarra.

ANGELICUS.—Hona hemen nola azkenean ardi bide galdua artegira bihurtzen den!

NTXUTXUMA.—Ongi ikusten dut zuen ikasle zahar hau eztuzuela orandik ahaztu.

SERAPHICUS.—Zu, maitea, guk ahaztu? Hori ez inolare. Erdu honera, bihotzekoa, gorputz bortitz eta beltz hori laztandu behar baitut.

BENEDICTUS.—Beti beste eder eta flamenko gure kristandurik zintzoe-

na! (Besarka eta laztantzera doazkio bost fraileak, baina negroak uko egiten die. Aulki batean jesartzen da.)

ALBINUS.—Egia al da soldadoak errebelatu direla bart Ndongoman-guilan?

NTXUTXUMA.—(Tristerik irritzen ditu hortz zuri zuriak.) Nekaturik nator. Deskantsatzen utzidazue.

CLEMENS.—Zer gertatu da?

NTXUTXUMA.—Nekaturik nator egiazki. Bestela ongi probatuko niok Benedictusi, harek baino poltsu bortitzagoa dadukadala. Baina nekaturik nator, arimaz eta gorputzez. Ikustekoak ikusi ditut.

ANGELICUS.—Zer?

SERAPHICUS.—Hitz egizu, bada.

NTXUTXUMA.—Zuentzat notizia txarra dakart. Soldado errebelatuek Aita Sanctus hil dute.

ALBINUS.—Ezta egia izanen!

NTXUTXUMA.—Bai, egia da.

(Bost fraileak kexaka eta aieneka hasiko dira. Haien hitzak eztira ongi entzuten. Elkarren artean nahastatuko dira haien solasak, eta guztien gaintik Ntxutxumaren boza entzunen da: "Zaudete trankil! Trankil zaudete!" Bien bitartean, behera eroriko da oihala.)

BIGARREN EGINTZA

(Aurreneko egintza akabatu baino hamar minitu geroago. Guztia orduan bezala egonen da. Bost fraileak eta negro kapitaina, kadira banatan egonen dira orain jarririk.)

SERAPHICUS.—Baina zergatik? Zergatik egin liteke munduan holako bidegabe bat? Jauna, Zeruko Jaun gloriosoa, zure miseriak neurtu gabean, nola hartzen du kabiera inuzent odola isurtzeak?

ANGELICUS.—Goiko Jaunaren bideak misterioak dira. Haren urrikalmenduarekin kontatzen dugunean, bihotza gogortzen zaio. Orduan Hura maiteen dugunok, zihortuak izaten gara.

BENEDICTUS.—Ezkaitezin trista, anaiak. Orain zeruan dago, eta gurgatik otoitz egiten du. Mundu honetan hainbeste neke eta dolore sufritu ondoren, betiko bizitzaren premia irabazi du. Anaia kristar batentzat, martiritzaren erramu freskoa baino bukaera ederragorik eztago, hura ezpaita bukaera, egiazko hasiera baizik.

ANGELICUS.—Baina orain bakarrik gaude. Aitarik gabe, zer geneidike guk, urrikariok? Amaren magala galdu duen umezurtzaren moduan ibiliko gara negarretan bailera nekagarri honetan.

SERAPHICUS.—Gure bihotza probatu nahi du Jainkoak, baina gure bihotza ahula da, eta gure aitaren burubiderik gabe, ezkara Haren asturuen merezient izanen. Ekaitz honetan galdurikako lau europiano tristeok, nola gobernatuko gara? Kurajea, nundik aterako dugu?

ALBINUS.—Ahuleriatik indarra atera behar dugu.

CLEMENS.—Batzarra egin behar dugu.

SERAPHICUS.—Zertarako?

CLEMENS.—Nagusi berria hautatu behar dugu. Erromatik hautaera datorren bitartean, behinik-behineko nagusi bat behar dugu.

BENEDICTUS.—Geroko utzi beharko da hori. Orain beste gauza bat egin behar dugu, guretzat oso garrantzia haundikoa. Gure nagusia zenaren gorputz hila, jentilen eskuetatik koberatu behar dugu, hari lur santua eman behar diogu.

ANGELICUS.—Bai, etorkizunean erlikia preziatua izanen da. Dudarik eztago santutu eginen dutela Erroman, eta orduan hemen, misio-etxe trakets honen gainean, monasterio eder bat eginen dugu. Hau

- afrikanoen debozioaren bihotza izanen da. Erromeriak eginen dituzte honera, eta gure santuak mirakuluak obratuko ditu.
- SERAPHICUS.—Bai; zuzen daude Benedictus eta Angelicus. Hirira joan behar dugu, eta bertan gobernariekin mintzaturik, gure nagusiaren gorputz santua entregatuko digute.
- ANGELICUS.—Bai. Proposatzen dut: Albinus eta Benedictus joanen dira, gauza hoietarako habilak baitira.
- CLEMENS.—Gainera, hemen dago gure Ntxutxuma Bakale ere. Haren uniformearekin errazago konponduko dira gauzak. Okasio honetan haren kapitantzaz baliatuko gara. Akort zaude, Ntxutxuma?
- NTXUTXUMA.—Hirira joanen eznaizela uste dut. Gaur ez, behintzat. Eta behar bada, bihar, etzi eta etzidamu ere ez.
- BENEDICTUS.—Zergatik?
- NTXUTXUMA.—Eta are gehiago uste dut, zuek ere denbora luzean etzaratela hiritik agertuko.
- ANGELICUS.—Zer diosku honek?
- BENEDICTUS.—Zergatik?
- NTXUTXUMA.—Ndongomanguilako aireak eztio gaur osagarri haundirik blankoari eskeintzen.
- BENEDICTUS.—Zer gertatu da?
- NTXUTXUMA.—Atzo soldadoak errebelatu zirela badakizue. Orain Ndongomanguilan eztago soldado blankorik.
- ANGELICUS.—Baina oraingo gobernu ezta blankoa. Zergatik errebelatu dira soldado negroak gobernu negro baten kontra?
- NTXUTXUMA.—Zuek, fraileok, politika gaietan eztakizue ezer. Gauza politikan eztago gauza politikan. Baina gaurko gobernu guztia oso demokratikoa da. Bi demokrazi klase diferente daude: liberala eta sozialixta. Bien arteko diferentzia agirian dago. Aurrena kapitalaren aldekoa da, eta bigarrena kontrakoa.
- ANGELICUS.—Eta guri ze axola digu kapitalak?
- NTXUTXUMA.—Zueri, ezer ez, badakit. Baina gaur soldadoeri errebela arazi dieteneri bai, badirudi franko axola diela. Blanko guztien ondasunak eta jabetasunak kenduko dituzte. Gero, nekazarien artean lurrak partituko dituzte. Gaur goizean hirian, errepublika sozialixta bat proklamatu da.
- ANGELICUS.—Eta gobernuaren formak ze inporta digu?
- NTXUTXUMA.—Bai, badakit mundu honetan zuek eztadukazuela interesik. Zuen erreinua ezta mundu honetakoa. Baina bien bitartean, zuen bizitza arriskuan dago. Hemendik berehala alde egiten ezpaduzue, zuek ere irabazi eginen duzue martiritzaren erramua. Honela, monasterio bat egingabe, sei eginen dira. Gaztigatzera etorri naiz. Nire abisua ezpedi, beraz, alferrikakoa izan. Kolperik debaldean ematen, eznaiz zalea. Hitz bitan esplikatuko dizuet egoera.

Negroak asperturik daude. Orain artean aski sufritu dute. Eta aurrerantzean sufritzeko, eztaude prest. Lur erreka egin nahi dute.

Blankotasunaren azken arrastoak suntsitu eta borratu nahi dituzte.

ANGELICUS.—Baina hori bidegabea da.

ALBINUS.—Negro herriak eztu barkatu nahi.

NTXUTXUMA.—Blankoaren ihiza hasi da. Leku guztietatik bilatzen zaituzte. Nun blanko bat aurkitzen duten, hantxe bertan bortxatu eta hil egiten dute. Andrea den ala gizona den, haurra den ala atsoa den, hori ez tute begirutzen. Ndongomanguil aldean, eztago blankoentzat segurantzarik. Beraz zuek, hemendik eskapatuko zaratere berehala.

ANGELICUS.—Bai? Eta nola?

NTXUTXUMA.—Jeep batean etorri naiz. Oraingo gobernuak mandatu batekin bigaldu nau mugaren bestekaldera. Pasaporte bat daramat, niretzat eta nirekin etorriko diren guztientzat. Portugesek ongi errezibituko zaituzte.

ANGELICUS.—Baina Portugalen ezta dukagu zer eginik.

ALBINUS.—Ni hemen geratuko naiz, dena dela. Apaiz jantzia erantziz geroztik, niretzat eztago nire herrikideen artean batere arriskurik.

ANGELICUS.—Barka zazu, Ntxutxuma, baina iruditzen zait ez tudala oraindik ongi ulertu. Gauza asko konpreni litezke mundu honetan. Konparazio baterako, Gure Aita Sanctusi gertatu zaiona. Soldado errebelatu berri batzuren artean aurkitu da ezer jakin gabe, eta badakigu munduko bazter guztietako soldado guztiak zer diren: arnoz eta odolez horditzen dira, eta mila soberania eta endemasia egiten dituzte. Baina hortik zuk esan duzunera, alde haundia dago. Gobernu batek, liberal edo sozialixta, nola egin dezake holako ordenamentu zoro bat, larruko kolorean finkatua bakarrik, blanko guztiak hiltzekoa?

NTXUTXUMA.—Gobernu berriak hala agindu du.

ANGELICUS.—Baina nola eta zergatik?

NTXUTXUMA.—Zuen egoera ongi konprenituko eztuzuela iruditzen zait. Gauza penagarria da, nik ezin lauda dezakedana, baina nire laudorioekin edo nire laudiorik gabe, hola gertatu da. Lege ofiziala ez tala egia da, baina biharko ezta Ndongomanguilan blanko bat ere geratuko. Hemengo azaletik itzalduek izanen zaratere. Ni orain artean, ongi konpondu naiz gobernari berriekin, eta soldadotzan lehen nendukan gradoa oraindik kontserbatzen dut. Ni ere kristaua naizela badakizue, naiz eta kristau izen bat onartu nahi ukan ezpanuen ere, Aita Sanctusen eskuetatik hartu nituen bataioko urak eta olioak. Baina ndongo on bat eta kristau on bat izan uste dut, ezpaitira gauza kontrarioak. Beraz, nire gobernuaren zerbitzuepan segitu behar dut.

- SERAPHICUS.—Orduan, bidegabe hauen errudun izanen zara zu ere.
- NTXUTXUMA.—Gaitz erizten didazu. Eznauzu maite. Badakizue esaera zahar bat: Gerrak gerra eskatzen du. Nik nire beharra beteko dut. Mandatu hura beteko dut, eta Herodesek bezala nire eskuak garbitzen ditut.
- ALBINUS.—Katixima ahaztu zaitzu, Ntxutxuma. Eskuak garbitu, Pilatosek egin zituen.
- NTXUTXUMA.—Eta Herodesek eskurik garbitzen etzuela nola dakizu? Baina ezta hau bromatzeko tenorea. Soldado pikete bat abiatu da hiritik honera, zuen bila. Ordu bete barren, hemen aurkituko da. Galtzeko astirik eztago. Arinki prepara zaitetze, bestela misio-etxeko gurutzetik zintzilika agertuko dira zuen lauren gorputz hilak bihar goizean goizik.
- CLEMENS.—Begira, Ntxutxuma, holako gauza bat ezin erabaki diteke terrepente. Zurekin joaten bagara, bizia gordeko dugu, baina bai harekin batera ohorea galduko ere. Gure konpainian holako afertan ezta dukagu hautatzeko eskubiderik edo zuzenik. Bost minutuan erretiratuko gara. Hau gure Aita Nagusiak erabaki behar du. Eta bosten artean Aita Sanctus berri bat hautatuko dugu. Hari obedituko diogu. Hola gauzak erabakitzeke astia emanen diguzu, Ntxutxuma?
- NTXUTXUMA.—Bai, baina kondizio batekin. Aita Albinus eztela erretiratuko.
- CLEMENS.—Zergatik?
- NTXUTXUMA.—Harekin mintzatu behar dudalako bakarrean.
- CLEMENS.—Zuk zer diozu, Aita Albinus?
- ALBINUS.—Ni eznao arriskuan. Ezta dukat zergatik ezer erabaki.
- CLEMENS.—Baina halare, kristau apaiza eta anaia kristarra zaren bezala, oraingo batzarrean parte hartu behar duzu.
- ALBINUS.—Orduan zuri ematen dizut nire boza eta botoa.
- CLEMENS.—Akort. (Lau blankoak kolejiora doan atetik ateratzen dira. Bakarrik geratzen dira beste biak.)
- NTXUTXUMA.—Ordu gaitzean aurkitzen zara, Winifredo.
- ALBINUS.—Komentuan sartu nintzenetik bestela deitzen naiz.
- NTXUTXUMA.—Baina niretzat Winifredo Oduma izanen zara beti. Izen horrekin izanen da beti zure aipamena.
- ALBINUS.—Zer nahi duzu nigandik?
- NTXUTXUMA.—Gure artean behar zaitugu, Oduma.
- ALBINUS.—Jainkoaren zerbitzuan nago, Bakale.
- NTXUTXUMA.—Denbora batean ezta ndongoen herrian Jainkorik izanen, Erljio guztiak debekatu dira.
- ALBINUS.—Grado behere batera etorri gara, beraz.

NTXUTXUMA.—Tiraniaren azpian gaude.

ALBINUS.—Nor da, bada, soldado errebelatuen burua?

NTXUTXUMA.—Franfrantzel.

ALBINUS.—Naikoa esan duzu.

NTXUTXUMA.—Zure laguna da.

ALBINUS.—Bai zera! Jainkoa eta deabruak behin hasarratu ziren, esan zuen euskaldun bertsolariak, eta ordudanik eztira adiskidetu.

NTXUTXUMA.—Preziosa jarri dio zure buruari.

ALBINUS.—Merke?

NTXUTXUMA.—Kario xamar. Bi mila dolar.

ALBINUS.—Nire anaieri esan diet lehen arriskuan eznaoela.

NTXUTXUMA.—Azti ederra zara, gero!

ALBINUS.—Asto haundia, ene tristea!

NTXUTXUMA.—Entzun zaidazu, Oduma. Franfrantzel zororik dago.

Eta haren asmoak zoro batenak dira. Gure herria, gure Ndongo herri maitea, arriskuan dago. Gaurko gure tiranoa ongi ezagutzen duzu zuk, Negrotasunaren Batzar Nagusian naikoa zer esan eduki zenduen harekin, Negrotasuna gauza faltso bat dela probatu zenionean zure heriotza zin egin zuen.

ALBINUS.—Poztu egiten naiz. Hola eztut nire anaiarik trantze gogor honetan abandonatuko.

NTXUTXUMA.—Gauza batzuk esan behar dizkitut sekretuki. Zure isiltasuna prometitzen didazu?

ALBINUS.—Gure anaien kontra ezer esaten ezpadidazu, bai.

NTXUTXUMA.—Entzun, bada. Ndongomanguilako lehen Gobernuua fundatu zenean, Libertatearen Alderdikoak ezkinaden akort geratu, gobernu hura frantsesek izendatua eta mantendua izan zelako. Orduan Sozialist Alderdi Batukoekin egin genduen tratua, gobernuua behera botatzeko, eta Ndongo herriaren libertatea lortzeko. Urte betean ibili gara hola, tira eta bira, eta azkenean gure jomugara heldu ginen. Atzo bertan dimititu zuen gobernu zaharrak. Eta gure orduan geundela uste ukan genduen.

ALBINUS.—Zuek errebelatu zenituzten soldadoak?

NTXUTXUMA.—Bai. Gure artean gertatzen zena lotsagarria zen. Libertatea deklaratu baino lehen, hautaerak, elezioetara deitu zuten frantsesek. Nori bere botoa eman zioten, eta honela Ndongomanguilako Parlamentuan frantsesek presentatu zituzten deputatuak atera ziren. Gero gobernuan lastozko gizonak jarri zituzten, Europatik zetortzan dekretuak eta legeak firmatu besterik egiten etzutenak. Beraz, oro koloni denboran bezala geratu zen. Egiazko erreboluzio bat egin nahi ukan genduen, Ndongo herriaren alde, Ndongo herria nazio libre bat izan zedin, frantsesek markatu zituz-

ten mugak aldatzeko, eta abar. Gobernuaren kontrako alderdi biak Gobernuko soldadotzan ere, leku asko harturik geunden. Baina iuntaturik, harmetan jarri ginen, gerriletako gerra gogor batean. gero...

ALBINUS.—Gero Franfranbeltz agertu zen...

NTXUTXUMA.—Eta badirudi soldado gehienek haren aginduak obeditzen dituztela. Negroen Inperioa muntatu nahi du. Afrikatik blankeak, arabeak eta hinduarrak despatxatu nahi ditu. Amerikan ere, Karibe itsasoaren inguruan, beste horrenbeste egin nahi du.

ALBINUS.—Bere teoriak egiaztatu nahi ditu, beraz.

NTXUTXUMA.—Zu fraile sartu zinen egunetik, gure partean eztago hura baino beste ideei gizonik. Eta egia esan behar badut, herria haren alde dago. Eta horretarako zaitugu behar, hari kontra egiteko.

ALBINUS.—Baina ni Anaia Kristarren Konpainiari zor natzaio.

NTXUTXUMA.—Zure herriari zor zatzaizkio lehen. Baina hala ezpaltitz ere, Franfranbeltz behera botatzen ezpadugu, Ndongomanguilan eztago kristau misiorik urte askotan ikusiko. Gaur guztiak botako dituzte, katolikoak eta protestanteak. Gurekin etorri behar duzu, Oduma. Beste erremediorik ezazu.

ALBINUS.—Nire anaiek zurekin ihes egiten badute, ezta dukat zer esanik. Baina hemen geratzea erabakitzen badute, haiekin geratuko naiz. Jainkoari eskeindu behar diot nire bizia.

NTXUTXUMA.—Hemen geratzen baldin bazara, zure bizitza eztiogu eskeinduko, zure heriotza baizik.

ALBINUS.—Eta nire buruaren gaineko prezioa? Nola konponduko dugu hori?

NTXUTXUMA.—Kobratu egingen dugu.

ALBINUS.—Kobratu?

NTXUTXUMA.—Bai. Ongi pentsatu dut. Bart jente asko hil zen Ndongomanguilan. Eta ongi preparatu nuen gauza atzo. Zure adineko eta tamainiako gizon bat aurkitu nuen hilik karrikan, eta automobileen kargatu nuen. Gorputz hil horri zure arropak jantziko dizkiogu, eta gero esku-bonba bat lehertuko dugu haren aurpegiaren aurrean Honela ezta inork ezagutuko, eta nire hitzari amore eta sineste emanen zaio. Diru hori kobratuko dugu. Eta honela etzaitue bilatuko.

ALBINUS.—Eta ni, nun sartuko naiz?

NTXUTXUMA.—Hori ere konpondua dut. Orain hiru hilabete soldado bat sartu zen gure artean, nire konpainian. Bada ezpadan, zure fotografia bat lortu nuen. Lehen esan dudana soldadoa, ezta inoiz inork ikusi. Ofizialki misio berezietan ibili da beti. Sarjentuaren gradoa du, eta nire lehengusua dela esaten da haren paperetan, Nkulanguiek

Bakale. Soldado hori zu zara. Haren uniformea automobilean dago. Joan zaitezi.

ALBINUS.—Anaieri igurikiko diet.

NTXUTXUMA.—Ez, Eztakigu zer erabakiko duten. Hemen geratzen badira, soldadoek hil eginen dituzte, baina hala ere eztakigu hil baino lehen ezer galdatuko dieten. Orduan dakiten guztia esan dezakete. Eta arrisku horretan eztadukagu zergatik aurki.

ALBINUS.—Zuzen zaude, bai, hala dirudi.

NTXUTXUMA.—Zure anaien pausoak entzuten ditut. Joan zaitezi agudo, sarjentuarēn arropa jantz zazu, eta zurea gorputz hilari jantz zaitzazu. Automobiletik mitrailleta bat eta bonba bat hartzazu. Gero hilaren aurpegiaren aurrean leher zazu bonba hori, eta beste gabe joan zaitezi korrikan eta pizkor. Ndongomanguilara daraman kaminoan hirugarren bueltan itxadongo didazu. Hamar minutu barren zurekin ezpanago, lau aitekin estranjeriara joan naizelako izanena da, eta orduan hiriko nire etxean presentaturen zara. Nire andreak badaduzka zure gaineko aginduak.

ALBINUS.—Agur, Bakale. (Eskua luzatzen dio.)

NTXUTXUMA.—Gero arte, Oduma. (Eskua estutzen dio. Badoa Aita Albinus erdiko atetik. Momentu batzutan bakarrik geratzen da Ntxutxuma Bakale. Gerotxuago lau apaizak agertzen dira.) Arinki ibili zarate.

CLEMENS.—Bai. Hautaera ederra izan da.

NTXUTXUMA.—Eta nor izan da hautatua?

CLEMENS.—Hemen geratzearekin ezti fabore handia egin Albinusek. Laurok Albinus hautatu dugu Nagusitzat; haretzaz fidatzen gara, buru belarri. Gainera gugandik jakintsuena eta zuhurrena da. Baina haren botoa libre geratzen zen, eta niri eman zidalako niretzat izan da. Beraz harek lau boto lortu ditu, eta nik bat. Modu honetan Aita Albinusi zerbait gertatzen baldin bazaio, ni izanen naiz hemengo nagusia, eta hori ezta gauza atsegina. Ezta nire gustukoa. Obeditu errazki egiten da, baina agindu ez.

NTXUTXUMA.—Ederki beteko duzu paper hori, grado hori.

CLEMENS.—Zer esan nahi duzu?

NTXUTXUMA.—Aita Albinusi zerbait gertatzen baldin bazaio. (Barre egiten dute.)

CLEMENS.—Apropos, nun dago gure Aita Sanctus berria? Notizia esan behar diogu.

NTXUTXUMA.—Gauza gaitz baten gainean mintzatu gara, eta nirekin hasarratu da. Baratzera joan da, banana bila. Laster etorriko dela.

CLEMENS.—Eta ze gauza gaitz izan da hori?

NTXUTXUMA.—Bada... Gobernu prest egonen litzakeela kristau mi-

sioei bakean uzteko, baina kondizio batekin, Erromako Aita Santuarekin edozein har-eman ebakitzekoarekin.

CLEMENS.—Guk ezkenduke holakorik eginen.

NTXUTXUMA.—Banenkien nik. Gure gobernu berriak Aita Santu beltz bat nahi du Afrika guztirako, eta gure Winifredo Odumagan, zuen Aita Albinusegan pentsatu dute. Horregatik gazteatu diot. Banenkien uko eginen zuela, eta gazteatu egin diot. Gainera, barre egiteko kondizio bat jarri diote. Izenez aldatu behar du, Aita Albinus izan gabe, Aita Niger izateko. (Guztiak luzaro barre egiten dute. Baina haien barre algarak bonba lehertu baten hotsak mututzen ditu.)

CLEMENS.—Zer izan da hori?

ANGELICUS.—Goaziñ, bada, ikustera.

(Angelicus, Benedictus eta Seraphicus kanpora joaten dira. Ntxutxuma Bakale eta Aita Clemens geratzen dira. Besteen bozak entzuten dira kanpoan: Aita Albinus! Zer gertatu da? Bonba batekin hil dute! Handik doa hiltzalea! Joan gaitezin haren atzera! Harrapa dezagun! Maradikatua!, eta abar.)

CLEMENS.—(Atera joaten da, Handik Ntxutxumari bihurtzen zaio.) Gure Nagusi berria hil dute. Zer eztute gure begiek aurrerantzean ikusiko?

NTXUTXUMA.—Orain zu zara nagusia.

CLEMENS.—Zuek, anaiak, bihur zaitezte! Gizon etoi horrek beste inor hil dezan eztat nahi! Bihur! Itzul! (Hiru apaizak sartzen dira.)

NTXUTXUMA.—Aita Clemens, orain zu zara hemengo nagusia.

CLEMENS.—Bai!

ANGELICUS.—Egia da! Konturatu ere ez nintzen egin.

BENEDICTUS.—Gutti irauñ dio nagusitzak gure Albinusi.

NTXUTXUMA.—Barkatuko didazue, baina hamar minutu barren, hemen egonen dira soldadoak. Astirik eztago. Nirekin etorriko zarate ala hemen geratuko? Nork erabakiko du?

BENEDICTUS.—Aita Clemensek.

ANGELICUS.—Bai, hura baita nagusia orain.

SERAPHICUS.—Hari obedituko diogu.

NTXUTXUMA.—Zer diozu zuk, Aita Clemens? (Honek eztu erantzuten. Beste hiru fraileen aurpegiak, urduri eta izerditan, Clemensen aurpegitik negroaren aurpegira doazi.) Zer diostazu, Aita Clemens? Hemen geratuko zarate?

CLEMENS.—Bai.

NTXUTXUMA.—Eztatortzate, orduan, nirekin?

CLEMENS.—Ez. (Lau fraileak, zutik, eztira mugitzen, Harrizko irudiak dirudite.)

NTXUTXUMA.—(Zer esan ere eztaki.) Hala nahi baduzue, nik eztadukat zer esanik. Derrigorrean etzaituet eramanen. Zer egiten duzuen badakizue. Ni banoa. Agur. (Atera doa, baina biderdian itzultzen da.) Honera etorri naizenean beso zabalik errezibitu nauzue. Joatorduan berriz, eztago horretarako humorerik. Konprenitzen dut. Ni banoa. Agur. (Atera beste pauso batzuk eginik, berriz ere bihurtzen da.) Martiritza kristau zaharren moduan sufrituko duzue. Badakit. Baina nik eztizuet hola hiltzen utziko, arratoiak bazinate bezala. Zuen bizitzak azken momentuan defenditu nahi badituzue, hemen uzten dizuet nire mitraileta. (Atea zabaldurik, handik esaten die :) Adio! Bonne chance! (Eta badoa. Fraileak, beti zut-zutik, eztira mugitzen. Eta oihala erorten da, geldiro.)

IRUGARREN EGINTZA

(Lau fraileak daude. Ordu laurdena pasatu da, Noizean behin, tiroak eta bonba-hotsak entzuten dira, hurrun. Fraileak trankil daude, zerk igurikitzen dien ezpalekite bezala. Seraphicus mahaira dago jarririk, paper batean zerbait eskribitzen duelarik. Angelicusek atetik begiratzten du urduri. Clemensek bere eliz liburuan irakurtzen du. Eta Benedictusek eztu ezer egiten; hemendik hara paseatzen da.)

BENEDICTUS.—Aste honetan eztugu Madriletik egunkaririk errezibitu. Parisetik etorri dira bakarrik, “France-Observateur” eta “L’Express”. Azken hau punta batetik eta besteragino irakurtzen dut nik. Nire irakurreretan zu baino zabalagoa naiz, Seraphicus. Zuk bakarrik “Ecclesia” eta “L’Osservatore Romano” irakurtzen duzu. Seraphicus, noiz irakurri zenduen azkenik “L’Osservatore Romano”?

SERAPHICUS.—(Eztio kaso haundirik egiten.) Eztakit. Orain hilabete edo, gutti gora behera.

BENEDICTUS.—Bart arradioz entzun nuen, gure Aita Santuak karta biribil berri bat bidaliko diela apezpikueri eta patriarkeri. “Ama eta Maistra” baino mila bider aurreratuagoa. “Bakea Lurrean” izanen du izena. Bazenekien, Seraphicus?

SERAPHICUS.—Ez, Benedictus.

BENEDICTUS.—Nik Apezpikuen Biltzarretik eztut sobera espero. Badakizue Jesukristoren espiritua ito egiten dela purpurartean gehienetan. Niretzat Elizamaren etorkizun eta esperantza guztiak Joane Aita Santuaren hitzetan daude, haren espiritu zabalean. Apezpikuetan eztut sinesten. Niretzat hamabi apezpikutatik, batek eztu Jainkoagan sinesten. Urrean eta zilarrean daduka fedea.

ANGELICUS.—(Atetik hasarraturik.) Nola arraiea diozu hori?

BENEDICTUS.—Zergatik?

ANGELICUS.—Gure katoliko erlijioa ofenditzen duzu.

BENEDICTUS.—Gaurko apezpikuak eztira Jesukristoren hamabi apostoluak baino hobeak eta santuagoak. Eta apostoluen artean, Judas bat baldin egon bazen, apezpikuen artean zeinbat Judas egonen dira? Kontua atera zazu.

CLEMENS.—(Liburua alde batera utzirik.) Zurekin nago, Benedictus, zuzen zaude. Eta apezpikuetan hamabitatik Judasen antzeko bat

baldin badago, apaizon artean, apezpikuek baino guttiago balio dugulako, bostetatik bat dago.

ANGELICUS.—(Urduri.) Bai? Eta gure artean zein da?

CLEMENS.—Ni.

BENEDICTUS.—Baina zer diozu, anaia? Ongi ezagutzen zaitugu, zer zaren badakigu. Itxaroera honek nerbioak larritu dizkitzula ustedut nik.

CLEMENS.—Nire bizitza kontatuko dizuet. Nolako pistia gaiztoa izan naizen, nolako bidegabea kometitu nuen behin, Gauza haek esatearen beti gara lotsa, baina noizean behin, konfesio moduan, lagun artera atera behar dira. Oraingo trantze honetan, penitentzia egin behar dugu. Nirea hau izanen da, nire aitorrera hau; gero zuek juzgatuko duzue Judas bat naizen ala ez.

SERAPHICUS.—Prest gauzkatzu.

CLEMENS.—Nire izena Martin Lugareshi izan zen munduan. Ongi dakizuen bezala, euskalduna naiz, edo gure Benedictusek dioen moduan eta Txiritak kantatu zuen moduan, Kantabriako partekoa, bizkaitarra. Baserritarrak ginen, nekazaleak, laborariak. Baina nik oso guttitan hartu nuen haitzurrik eskuan. Hiru nebarreba ginen, gu, bi bikiak, Juan Mari eta ni, eta neska gazteago bat, Niebes izenekoa. Gure baserria etzen pobrea, baina bai nekosoa. Gure aita gerratik etorri zenetik ongi bizitu ginen. Baina gerratean oso gaizki. Aita preso hartu zuten, eta bost urtean libratu ez. Bien bitartean baserriko kontuak amak eraman zituen, gu oso neska-mutil ttikiak ginelako. Bizkaiko lurra nolakoa den badakizue. Beti izan zen Espainiako lurrik pobreena. Horregatik joan zen hainbeste jente Gaztelara lehengo denboretan, eta horregatik joaten da jente gehiago gaur egunean ere Amerikara eta Kaliforniara. Gure amaren indarrak, aita bihurtu baino lehen ahitu ziren, eta anemia izugarri bat harturik, burutik egin zitzaion.

ANGELICUS.—Zeinbat urte zenituen zuk orduan?

CLEMENS.—Zortzi. Handik urte pare batera, nire aitak gartzelan egin zuen promesa bat betetzearren, Epaltzako komentura eraman ninduen, estudiatzera. Gure Seraphicus maiteak handik ezagutzen nau, eta badaki nola, hogetabi urte bete nituenean, apaizaren bizimoduari uko egin nion, eta nola mundura atera nintzen.

SERAPHICUS.—Bai, oroitzen naiz, baina handik bi urtera, komentura sartu zinen berriz atzera.

CLEMENS.—Baina eztaizuz zergatik, Bitartean zer gertatu zen, zer egin nuen, ze bidegabe ikaragarri egin nuen. Judas, nirekin konparaturik, Herodesen haur inuzent bat izan zen.

BENEDICTUS.—Hain haundia izan zen bidegabe hura?

CLEMENS.—Gizon bat hil nuen.

BENEDICTUS.—Kontxo!

CLEMENS.—Baina hori etzen nire bidegabea. Beste gauza oraindik gaiztoago eta etoiago bat dago. Etxera bihurtu nintzen, eta bertan nire familia aurkitu nuen. Aita beti lanean eta lurraren zikoiztasunaren kontra burrukan; ama zororik, mundu aparte batean. Nire anaiak fabrikan egiten zuen lan. Emaztegaia zuen, eta laster ezkonduko zen. Niebes berriz, baserrian geratuko zen, inor baserrira gure arrebarekin ezkontzen baldin bazen. Gure aitak honen gainean bazedukan asmo bat. Etxean morroi bat gendukan, astokilo bat, Pedrujo izenekoa. Eta harekin ezkontarazi nahi zuen Niebes.

BENEDICTUS.—Bizkaian ezta dukazue, beraz, demokraziaren eta libertatearen ideia zehatzik.

CLEMENS.—Baina gure arrebak etzuen mutil hura maitatzen, eta harekin etzuen ezkondu nahi. Beste mutil batez zegoen enamoraturik, gure Juan Mariren lankide, adiskide eta lagun batez, Rafael Valderrama zeritzan andaluz peoi batez.

BENEDICTUS.—Orduan gurekin, kordobikekin, baduzu esperientzia.

CLEMENS.—Hau Sibiliakoa zen, hango kortijo batekoa. Fabrikan peoi egon arren, asko atsegin zuen nekazaritza. Eta gure baserrira ezkontzen baldin bazen, baserria pobretuko etzela uste nuen nik. Baina aitak, Niebesen amodioez enteratu zenean, andaluzarekin mintzatzea debekatu zion. Eta aitaren bildurrez edo errespetoz, despedida eta konjit eman zion.

SERAPHICUS.—Horrelakoak dira gure aberriko alabak, gurasoeri obedient.

CLEMENS.—Baina Rafael etzen konformatu, eta mendekantza bilatu zuen. Gure aitari joan zitzaion, eta mehatxatu egin zion, amore ematen ezpazuen, Niebes hilen zuela. Aitak etzion kasorik egin, eta egun batean, neskaxa baserritik herriko plazara zoalarik, eskopeta bateko kargazoia sartu zion buruan gure arrebari.

ANGELICUS.—Arraio pola!

BENEDICTUS.—Itzalak gara Andaluzian, gero!

CLEMENS.—Gaztelara bidean eskapatu zen hiltzalea, eta haren atzean abiatu ginen bi anaiak, Orduinean harrapatu genduen.

SERAPHICUS.—Bertan hil zenduten?

CLEMENS.—Ez. Gu biak oso berdinak ginen. Arropa berdinekin munduan ezluke inork esanen, nor zen nor. Mendia gora utzi genion, eta gu taferna batean sartu ginen. Hiltzalea hilen nork zuen, musen egin genduen. Nik irabazi nuen. Mendingo gora egin nuen, eta Gaztelako zelaiaren hasieran bertan harrapatu nuen berriz ere. Hura

Birjinaren barrenean sartu zen, eta ni ere, haren atzean. Gure Amaren bihotzen bertan hil nuen, ukabil kolpeka.

ANGELICUS.—Eta nola atera zinen libre? Justiziak nola barkatu zinduen?

CLEMENS.—Orduinera. Joan nintzen. Lehengo tafernan itxadoten zidan anaiak, eta berriz ere egin genduen musean. Galtunak bidegabea pagatuko zuen, baina tranpak egiten genituen. Orduan irabazleak pagatzeko erabaki genduen, eta irabazi egin zidan. Juzgatu, kondenatu eta urkatu zuten. Beraz, esaidazue Judas baino mila bider etoia goa naizen ala eznaizen. Anaia nigatik hil zedija permititu nuen. Esaidazue. (Oro geratzen dira isilik.) Epaltzako komentura bihurturik, Aita Nagusiarekin konfesatu nintzen. Gero justiziara entregatu nintzen, baina ez ninduten juzgatu nahi ukan. Horregatik nago hemen.

BENEDICTUS.—Gaizki egina damu baduzu, eztut nik zuregan judas-tasunik ikusten.

ANGELICUS.—Damurik aurkitu etzuelako hil zuen Judasek bere burua. Zure bigarren bekatua, kristauaren moralean, oso haundia da, baina gizon hutsarenean, eztirudi hainbat. Beraz, konfesatu ondoren...

CLEMENS.—Baina konfesioak eztu herlojurik atzera martxan jartzen. Egina barkatua geratzen da, baina ez desegina.

ANGELICUS.—Laster hilen gara, eta dirudidan gizon ona naizela eztut nahi pentsa dezazuen.

CLEMENS.—Kulparen azterrenik gabe dagoenak bota beza lehen harria.

ANGELICUS.—Zure bidagabea haundia izan zen, baina etzen etoia izan.

Bilauaren moduan etzinen portatu. Gizon hura, haren gaizkia bilatzearren etzenduen hil, ezpada harek aurrenez zure arreba hil zuelako. Mendekantza egitate gogorra da, itsusia, baina ez etoia. Gaizkia egiteko atseginagatik etzenduen zuk gaizkirik egin. Baina nik bai, Euskal hitz bitan esplikatuko dut nire okerbidea.

SERAPHICUS.—Zure begira eta zai gaude.

ANGELICUS.—Etxe aberatseko seme galdu bat izan naiz. Gure fabrika oso ezaguna izan da Espainia guztian. Hernani ondoan zegoen, eta bi mila gizoneri ematen genien jornala. Gure aita oso zaharra zen, eta negozioetako zuzendaritza nire anaia nagusiak zeraman. Hau injineroa zen, ni baino hamar urte zaharragoa. Gure artean lau arreba zeuden, munduko banalorietan eta huskerietan arduratzen zirenak. Niri andregai bat bilatu zidaten, oso nire gustukoa. Medikuntza estudiatzen nuen, eta urte bete falta zitzaidan. Nire anaia ezkondurik zegoen, lau haurren aita. Oso kontsideratua zen Donostian, gizon prestu eta ohoragarritzat. Baina egun batean guztia abandonatu zuan. Azterrenik utzi gabe desagertu zen. Gure aitak

harengandik gutun llabur bat errezebibu arte, ezkenduen haren gainean ezer ikasi, Parisetik zetorren gutuna. Zirudienez, Gauguinen deia entzun zuen, eta dirua eskatu zion. Pintura ikasteko, dirua behar zuen. Baina aitak ukatu egin zion. Orduan ni paratu ninduen fabrika zuzendari. Eta aitak ezer jakin gabe, Parisera oldartu nintzen, anaiaren bila. Bertan haren notiziak izan arte, hiru aste tardatu nuen. Bertako gorputegian kausitu nuen, itorik. Burua jaurtiki zuen Senara.

CLEMENS.—Zergatik?

ANGELICUS.—Pintoreak ez tira egiten, jaio egiten dira, esplikatu zidan haren lagun batek. Anaiak dirurik izan balu, aldez edo moldez enganatuko zuen bere ilusioa, Baina pobre eta eguneroko jatearen premiarekin... Etxera bihurtzeko beste erremediurik etzuen. Eta kobardetu baino, hil nahiago ukan zuen.

BENEDICTUS.—Trantze ederra!

ANGELICUS.—Etxean ezer esan gabe, beraren chorzketak pagatu nituen eta orain Pariseko kanposantu batean dago enterraturik. Hari lurra eman ondoren, hilerritik atera nintzenez, nire aitari gaizki egiteko gutizia bortitz batek erretzen zidan barrena: "Izorratu eginen dut agure alu madarikatu hori. Anaiak sufritu duen trantzea berarek ere sufrituko du", esaten nion nire buruari, Hendaiatik Irunera mugako errenteriak pasatzen nituen artean. Zer deritzazu, Clemens nire anaia bihotzkoa?

CLEMENS.—Zentzua galdurik zeunden.

ANGELICUS.—Zentzua, prestutasuna eta kontzientzia. Nire aitaren ondasunak hondatuko nituen. Eta fabrikara heldu nintzenez, merke saldu nuen, kario erosi nuen. Esku beteka gastatu nuen dirua. Langileeri doblera jaso nizkien jornalak. Gesiotegi, hospitale, emazurztegi, aguretegi eta fraile-apaiz guztieri eman nizkien limosnak, bai, karitate faltso eta zabal batean. Estudianteentzat eta artistentzat bekak eta bidaje-poltsak kreatu nituen. Hain doilorki portatu nintzen.

SERAPHICUS.—Eztirudi horrek bilau baten portaera.

ANGELICUS.—Bai, eta orduan ere etzirudien. Filantropoa deitu zidaten. Baina nik ez nuen karitaterik egiten, ez. Gure fabrikazioetan ere metodo zoroak enplegatu nituen. Lau injinero eta hiru ekonomixta sartu nituen negozioan. Eta proba guztiak egiten utzi nien. Beraz gure gauzak geroago eta garestiago fabrikatzen ziren. Gure lehengo saltzale on guztiak despediturik, berriak hartu nituen. In-formerik txarreza zekarrena, hura izaten zen ametitua. Eta gero, malkarrot egin baino hiru egun lehenago, bankoetatik diru eta kredito guztiak atera nituen, eta Montekarlorra joan nintzen, bertan emagalduekin eta jokoan gastatzera.

BENEDICTUS.—Hemen dago gure Casanova.

ANGELICUS.—Etzazu txantzetan har. Eznaiz ordutik aurrerantzean Donostiatik agertu. Dirua gastatu arte, Kostalde Urdinean geratu nintzen, eta gero oinez bihurtu nintzen Espainiara. Bartzelonan jakin nuen nire aitak etzuela nire anaiak bezainbeste kuraje izan. Gure malkarrotatik izugarria izan zen, eta banketxeek ondasun guztiak berenganatu zituzten. Orduan bihotza erretzen zidan damuak, eta Epaltzako komentuan sartu nintzen fraile.

BENEDICTUS.—Zerbait irabazi zenduen.

ANGELICUS.—Bai. Eta nire ordu triste eta beltzetan damu izana damu dut. Gaizki egiten nuenean, nobleki iharduki uste bainuen, eta noblezia haren harro nintzen. Ez nintzen ezeren bildur. Baina gero, gaizki egina damu ukan nuenean, nire portaera etoiaz damutu nintzenean, lehen esan dizuet nola Judasen anaia nagusia eta kontse-laria sentitzen naizen.

BENEDICTUS.—Orain niri tokatzen zait.

CLEMENS.—Zer tokatzen zaitzu?

BENEDICTUS.—Konfesatzea.

CLEMENS.—Eztuzu publikoki konfesatu behar.

BENEDICTUS.—Baina nahi dut.

ANGELICUS.—Jarrai dezaiogun, beraz, lau apaiz hil-urren konfesioetako arrodari.

BENEDICTUS.—Esaidazue, zeinbat moral dago?

SERAPHICUS.—Bat bakarra, gure Erromako Elizama Santuak agintzen duena.

BENEDICTUS.—Baina naturaren araeuan gauza asko daude, behar ez direnak, eta Elizak agintzen dituenak.

SERAPHICUS.—Konparazio baterako?

BENEDICTUS.—Monogamia.

SERAPHICUS.—Zergatik?

BENEDICTUS.—Naturak ez dio gizonari andre bakar batekin larrutan egiteko agintzen. Naturaren legeak andreagana bultzatzen du gizona, baina ez bakar bategana. Elizak berretu eta emendatu du naturaren legea.

SERAPHICUS.—Eta horrekin zer esan nahi duzu?

BENEDICTUS.—Moral asko daudela.

SERAPHICUS.—Nola?

BENEDICTUS.—Kontraturako moralak edozein eginkari zilegitzen dio gizonari. Gizonaren naturako legeak andrearekin agintzen dio. Kristauaren moralak andre bakar batekin. Eta apaizaren moralak ez inorekin egiteko.

SERAPHICUS.—Botoak egiten ditugu.

BENEDICTUS.—Andrearekin ez egiteko eznuen nik botorik egin.

SERAPHICUS.—Zer?

BENEDICTUS.—Arrai batek nola airean hasnasarik ez hartzeko promesa eginen luke?

SERAPHICUS.—Esan nahi duzu...?

BENEDICTUS.—Gizonen arteko amodioa zer den eztakizue?

SERAPHICUS.—Gizon guztiak maitatzeko agindu zigun Jesukristok.

BENEDICTUS.—Baina itsurik zaude? Begira! Mundu honetara jaiotzen garenean, nor bere estigmarekin izaten da seinalatua. Eta niri Sodomako estigmarekin seinalatu zitzaidan.

ANGELICUS.—Zer?

BENEDICTUS.—Etzenduten inoiz igarriko. Horregatik mintzatu naiz lehen moralaren gainean. Zuek kristauaren moraletik igaran zarate apaizaren moralera. Ni berriz apaizarenera kontranaturakotik igaran naiz. (Anaiari begiratzen die, baina hauk isildu egiten dira. Benedictusi zuzenean begiratzera eztira ausartzen.) Nitzaz lotsatzen zarate? Baina nik eztizuet zueri gaizkirik egin, anaia onaren moduan iharduki dut nik beti zuekin. Zer egin dizuet? Gauza likitsen bat proposatu dizuet inoiz? Baina, Jauna, Zeruko Jaun errukiorra, zergatik nire sorbaldak zama astun honekin kargatu dituzu? Zergatik egin ninduzun diferente? (Negar egiten du. Isilaldia. Haren laguneri bihurtzen zaie.) Lagunak eznezazue arbuia, eznezazue higuin. Clemens, ezta nire errua, hola izateko kulparik eztadukat nik, Jesus Nazarenoaren Ama benedikatuagatik zin egiten dizut. Nire partetik eztut nik ezer imini, izaera hau jaiotzarekin eman zitzaidan. Nire mutil-denboran... kolejiotik ateratzen ginenean... buruko ileak larritzen zitzaizkidan... nire eskolaideak neskatxen gainean hain itsusiro mintzatzen zirenean... Haien deseok... gutziak..., gurariak..., niretzat, bai, niretzat nardagarriak ziren... Eztuzue konprenitzen? Anaiak, arren, etzazue nigandik bururik itzul. Entzun zaidazue otoi! Zuen buruetan barrena orain pentsamentu gogorrak dabilta, badakit ongi. Komentuan parada onak aurkituko nituela nire nahikunde zikineri libertatea emateko, gizon entelegu meharrek gutzaz beti pentsatzen dutena, karitate falta nagusia. Baina oker zaudete, oso txarki juzgatu nauzue. Nik, Clemens nire anaia bihotzekoa, zuk ezin dezakezun gauza bat ahal dezaket. Haragiaren bekaturik eztut egundo egin, ez andrearekin, ez gizonekin. Nire gorpuzta zurea baino garbiagoa da.

CLEMENS.—Urrikaria zara zu benetan, gure bildotes mantsoa.

BENEDICTUS.—Kordobako ilargiak arrosaren kolorea du batzutan. Eta gauerdian hari begiratzen nion, Laguna, esaten nion, bide zuzen bat bila zaidazu, arren; esaidazu zer egin behar dudan. Nire gau

haietan sukar ez-ezagun batean itzaltzen nintzen. Nire barrenean ez nion ezeri arraposturik aurkitzen. Eta orduan ezagutu nuen.

SERAPHICUS.—Nor ezagutu zenduen?

BENEDICTUS.—Nire Romeo. Edo nire Julieta. Nire Gide. Nire Wilde.

Nire gurasoek baile batera eraman ninduten, neska batzuk ezagut nitzan. Ordurako hogei urte nituen, eta oraindik ez nintzen neskatxez inoiz arduratu. Gure familian kaso asko izan ziren sodomioak, eta gurasoak nitzaz franko kezkatuak zeuden. Bertan neskatxa bat presentatu zidaten..., eta haren neba. Neba honetaz asko gustatu nintzen, eta gustatu gabe ere, enamoratu. Neskatxari bisitatzerako joan nintzaion maiz etxera, eta adiskidantza haundia egin nuen mutilarekin. Nire barrenean burrukaldi haundiak izan nituen, egun batean niri, argi eta klaro, batera aitzakiarik gabe mintzatu zitzaidan arte: “Zu ere gure manerakoa zara. Bide guztiak erakutsiko dizkizut.”

SERAPHICUS.—Baina hamiltegi sakon haretan etzinen erori.

BENEDICTUS.—Ez. Bide guzti haek itsusiak ziren. Milatan egin zidan harek bere amodioaren zina. Baina nola nik ez nion haragiaren laketik ematen, egunero apurtzen zuen bere zina. Behin batean, “Baina zer deritzazu?”, galdetu zidan, “zertarako eman digu, bada, zuen Jainkoak zihor latzegi hau? Garena gabela, zergatik gure izaerari uko egin? Hibai zikin eta ustel honetan baldin bagaude, solta ditzagun gure urak. Zergatik bilatzen duzu garbitasuna? Putaxkak gara, besterik ez. Eta izaera honekin konformatzen baldin ez pazara, Ofelia, zoazi komentu batera!”

SERAPHICUS.—Zure mundutik egin zenduen ihes.

BENEDICTUS.—Bai. Pentsa zazue. Gogoeta egizue. Zuek monja-komentu batean biziko bazinate, zer egingen zendukete? Zuen garbitasuna gordetzea penitentziarek haundiena izanen litzake. Hori izan da hemengo nire biziera. Eskerrak ematen dizkiot Goiko gure Jaun Jainkoari, nire sufrimendu eta penitentzia honi laster bukaera emanen diolako. (Automobil batzuk entzuten dira kanpoan.) Hor daude, gure bila. Minitu batzuren barrenean, nire bekatuak purgatuko ditut, (Atera doa. Kanpora begiratzen du.) Eztartortza oraindik honerantza. (Musika tresna bakan baten soinuak entzuten dira.) Dantzan egiten dute.

SERAPHICUS.—Haien jainko faltsoeri eskeintzen diote gure sakrifizioa.

BENEDICTUS.—Bai. Hala dirudi. Baina ezta sakrifizio bat, hilketa eto bat baizik, hoiek egingen dutena. Eztakite. Oraindik inork ez tie esplikatu, gaizkiaren eta ongiaren artean ze diferentzia dagoen.

SERAPHICUS.—Eztute inoiz ikasiko. Jentil basati batzuk dira.

BENEDICTUS.—Bai. Orain ikasiko dute. Nik irakatsiko diet.

SERAPHICUS.—Zer?

BENEDICTUS.—Dantzeri utzi baino lehen, esplikatuko diedala.

SERAPHICUS.—Etzaitetz hemendik atera. Hil eginen zaitue.

BENEDICTUS.—Baina gaizki egiten dutela esanen diet. (Badoa.)

SERAPHICUS.—Ez, ez hemendik atera. (Baina Benedictus kanpoan dago. Seraphicus atean geratzen da.) Ezer esaten utzi gabe hil eginen dute, bai. Mundu hau zikina da, gaiztoa. Jesukristo gurutzean hil zenetik, mundu honetan ezta gizon onik egon. Hoberenak zazpi bider egiten du bekatu egunero. Gogoratzen zara, Angelicus, apaiz egin ginen egunaz? Egun haretan elkárrekin hasarratu eta adiskidetu egin ginen. Nire egunik zoriontsuena izan zen hura. Clemensek eztaki. Nire jatorriaz mintzatzea eztut atsegin. Baina negroek Benedictus hil baino lehen, hitz bitan esplikatuko dizut.

CLEMENS.—Zer?

SERAPHICUS.—Anaia Kristarren artean jaio nintzela esan dezaket. Nik umezurtz izan uste nuen. Gure komentuan hamar urtekin sartu ninduten. Nire ama emagaldu bat zen, Bilboko etxe bateko ugazabandrea. Baina nik eznenkien. Eta egun batean, Aingeruk bere amaren heriotzaren berria jakin zuen egunean bertan, ama bat nendukala esan zidaten. Eta ofizio likits haretako izanagatik ere, munduko anderik prestuena zela, gure denboretako Maria Madalena berri bat. Gogoratzen zara, Aingeru? Madalena eta Kleofe, biak Andredona Mariarekin gurutzearen oinetan belauniko. Ja-jai! Ja-jai! Trinko ederra gara gu! Lau martiri egoki! Gartzelarik ederrenean sartzeko koadrila aproposa! Lapurra, hiltzalea, sodomita eta ama nagusiaren semea! Ja-jai! Ja-jai! (Haren barreari erantzuteko edo, mitraileta baten zaunka gogorra entzuten da.) Hor dago! Negroek, gaizki ala ongi egin, gure anaiari martiritzaren koroa eman diote! Oraintxe beste hiru moldatuko dituzte. Hori da pagua, Benedictusen esplikaerari pagu liberala! Nire amak ere pagua eman zion nire fede onari. Harekin kontenten negoenean, bere senarragandik separatu zen, izen prestu bat eman zigun gizonagandik, ofizio eta negozio zipriztin haretatik atera zuen gizon onagandik. Ordudanik eztut ezertan ere federik eduki. Kristaua izatea ezta naikoa! Kristarrak izan behar dugu! Kristo defenditu behar dugu! Bai zera! Lehen maxelan zaflutzen zaituztenean, bigarrena eskeini. Eta gero?

CLEMENS.—Gero beste maxela bat eskeini. Eta beste bat. Eta gero beste bat. Beste maxelarik aurkitu ez arte.

SERAPHICUS.—Nire bizitza errakuntza bat izan da.

CLEMENS.—Ez, Seraphicus, ez. Ez horrela pentsa. Bai, koadrila ederra gara. Baina gure heriotzeko orduan, orain, gu bekatarion alde otoitz egiten du zeruan gure Ama Birjina santuak.

SERAPHICUS.—Baina nire heriotza ezta errakuntza bat izanen. Nire bizitza defenditzeko eskubidea dadukat, eta defenditu egingen naiz. (Ate ostetik Bakalek utzirikako mitraileta hartzen du.) Kobardearen moduan bizi izan banaiz, gizonaren moduan hilen naiz. Ahalik eta beste negro hilēn dut. Agur, mutilak. Infernuan aurkituko nauzue. (Mitrailetaren tiroa ongi muntatu ondoren, atetik kanpora salto batean ateratzen da. Orain artean negro musika entzun da, eta orain isildu egiten da; tiroak entzuten dira. Fraile biak belaunikatzen dira.)

ANGELICUS.—Jainkoak barka beza haren itsumentua. Harengatik otoitz dagigun. (Errezoaren oihartzunak entzuten dira. Geroxeago atea zabaltzen da, eta negro bat agertzen, eskuan ezpata bat dadukala. Haren ostean beste lau soldado negro. Aurrena atean geratzen da, eta beste laurak barrenera sartzen dira. Bi fraile belaunikatuen aurrean afusilamentuko pikete bat egiten dute. Mitrailetak altzartzen dituzte.)

CLEMENS.—(Oso geldiro.) Andredona Maria...

ANGELICUS.—(Oso geldiro.) ...Jainkoaren Ama...

CLEMENS.—(Oso geldiro.) ...otoitz egizu...

ANGELICUS.—(Oso geldiro.) ...gu bekatarion alde...

CLEMENS.—...orain...

ANGELICUS.—...eta...

CLEMENS.—...gure...

ANGELICUS.—...heriotzeko...

CLEMENS.—...orduan.

BIAK.—Amen. (Lurra bekokiarekin ukitu arte makurtzen dira. Atean dagoen negroak garraisi zoro bat egiten du. Eta beste lau negroek beren mitrailetak deskargatzen dituzte auzpez dauden bi fraile makurtuen kontra. Inor hasarra ezta, ezta oihalik erortzen, baina hala ere akabatu egiten da tragedia hau.)

AZKEN OHARRA.—J. Etxaide Itarteren hitz pozgarri bati eskerrak, 1963 urteko maiatzaren bi igandetan izan zen “...Eta Gure Heriotzeko Orduan” tragedia hau eskribitua.

GABRIEL ARESTI.

